

ADAMCSIK KATALIN

FÉSÜLSZ-E MÉG?

(SZÍNMMŰ)

SZEREPLŐK:

KÁLMÁN: a családfe, földműves.

ILONKA: Kálmán kisebbik lánya (a mű elején 6 éves)

ESZTER: Kálmán idősebb lánya (a mű elején 16 éves)

MÁRTA: Kálmán második felesége, a lányok mostohája, Vilmos édesanyja

VILMOS: Csecsemő, Kálmán és Márta közös gyermeke

JULCSA MAMA: Kálmán elhunyt feleségének anyja, a két lány nagymama

KLÁRA: Julcsa mama idősebb lánya

ERZSINÉNI: szelmenci lakos, az ő háza után vágják ketté a falut a drótkerítéssel.

BOGI: Ilonka unokája, tinédzser

BÉLA: Ilonka fia

ELSŐ FELVONÁS

Első szín

(Helyszín: 1945. Magyarország, Szelmenc. Kálmánék konyhája: parasztház-székek, asztal, rajta egy fazék, tányérok, kanalak és egy lámpa. Ideges asszony járkál a konyhában, karján csecsemő alszik.)

MÁRTA: *(Zsörtölődve)*

Aludj kisfiam, végre, hogy elaludtál...

Ma sem látod a drága apádat...

Fontosabb dolga van annak, fiam, fontosabb...

Ó, hogy milyen ostoba volt anyád, hogy ebbe a házba szült, micsoda ökör voltam, hogy nem hallgattam anyámra!

Hogy csapott volna belém a mennykő, mikor idejöttem, más kölykeivel kínlni!... És még azt hittem, hogy apád majd megbecsül mindezért.

De hiába, na... csak az Ilonka két lánya a becses, hogy vitte volna magával őket a sírba az a nyomorult!... Én meg hiába szültelek neki, egyetlen fiúnak...

Hiába... Még az a vén boszorkány is előbbre való nálunk, ha nem volna száz éves, azt hinném, köze van hozzá... Az anyós... Bezzeg az én anyám fel is fordulhat!

Hogy nem hittem neki, mikor mondta, hogy ne akasszak egy özvegyet a nyakamba két kölyökkel?! Akkor még nem tudtam, hogy a vénasszonyt is nekünk kell istápolni...

KÁLMÁN: Kivel beszélsz, Márta?

MÁRTA: Senkivel... Vilmoskát altatom... Kivel beszélnék, mikor egész nap magam vagyok?

KÁLMÁN: Hát a lányok?

(Közben asztalhoz ül, Márta leteszi a gyereket, és ételt szed Kálmán tányérjába, majd újból idegesen járkál fel-alá a szobában, miközben a férje eszik.)

MÁRTA: A két kisasszony a dolgán, te mondtad, hogy ne avatkozzak az ügyükbe... Azt csinálnak, amit akarnak, hát ki vagyok én ebben a házban, hogy nekem beszámoljanak?... Senki! Csak egy cseléd!

KÁLMÁN: Nem azt mondtam, hogy ne szólj nekik, csak azt, hogy ne próbálj kezet emelni rájuk! Azt hittem, anyjuk helyett anyjuk leszel, de te gyűlölöd mindkettőt! Ugyan mit ártott neked az a két szerencsétlen árva?

MÁRTA: *(nyugodtabb, szinte megbánó hangon)* Dehogy gyűlölöm! Pont úgy szeretem őket, mint az édes gyermekemet. Csak ők utálnak engem, sőt, még Vilmoskát is!

KÁLMÁN: Ne kezd megint ezt a marhaságot, te asszony... Tudod, hogy a kisfiút szeretik, dajkálják...Vagyis csak Eszter, mert Ilonkának a kezébe sem adod!

MÁRTA: Annak a csapzi Ilonkának?! Még csak az kéne, amilyen szeleburdi, elejtené, nyakát szegné annak az ártatlan Vilmoskának!

KÁLMÁN: Veled van a baj, Márta. Sosem akartál velük szót érteni, sosem akartál az anyjuk lenni...

MÁRTA: És ők akartak? Összefogtak ellenem az első perctől kezdve, úgy tesznek, mintha én öltem volna az édesanyjukat, nem a vérhas! Hát tehetek én erről, Kálmán? Ilonka nem is emlékszik az anyjára, mégse szólít engem édesanyámnak, pedig hányszor mondtam neki! De azért se, direkt, hogy engem bosszantson... Bezzeg az Esztikét isteníti...

KÁLMÁN: Persze, hogy isteníti, kit istenítsen, téged? Eszter az édes nővére, és úgy is bánik vele: mosdatja, fésüli, tanítja, szereti! Helyetted, Márta! Mert erre te sosem voltál képes...

MÁRTA: Hagyjuk ezt, Kálmán, már belefájdult a fejem... Eszem ágában sincs már egy halottal versengeni! Esélyem se lenne a szent Ilonkával szemben...

KÁLMÁN: *(Eddig nyugodtan evett, most dühösen az asztalra csap, felpattan a székről.)*

Ilonkától kuss! Ha még egyszer a szádra veszed...

MÁRTA: *(Kicsit félve)* Ne ordíts, felvered Vilmost, alig tudtam elringatni...

KÁLMÁN: *(Visszaül)* Akkor ne hozz ki a békétűrésből. Van elég bajom... Még ez a vénasszony is... Ide kéne hozni.

MÁRTA: *(Értetlenkedve, mintha rosszul hallott volna)* Micsoda? Az anyósodat? Az elhunyt feleséged anyját? Ide? Ebbe a házba? Egy fedél alá velem? Hát ez már tényleg örület...

KÁLMÁN: Mit csináljak... Épp onnan jövök, az orvos üzent, hogy menjek. Szélütést kapott szegény pára, gondozni kell. Megígértem Ilonkának, hogy gondját viselem.

MÁRTA: *(hisztérikusan)* Akkor viseld! Viseld gondját te magad! Ne akaszd még őt is az én nyakamba! Van nekem elég: Vilmoska, a gazdaság... már csak egy fekvőbeteg vénasszony hiányzik, akihez semmi közöm!

Én nem ígértem senkinek semmit, és tőlem aztán ideköltöztetheted, de én akkor visszamegyek a saját anyámhoz, méghozzá Vilmoskával együtt!

KÁLMÁN: Ne fenyegezz, Márta! Nekem se tetszik a dolog, de hát senkije sincs...

MÁRTA: Méghogy senkije sincs? És a másik lánya, az az ungvári dáma? Neki édesanyja, nekünk senkink!

KÁLMÁN: Azt hiszed, erre nem gondoltam? De tudod, hogy annak is megvan a maga baja... Nem is kevés! Az ura odaveszett, a fiát nyomorékká tette ez az átkozott háború. Talán sose áll lábra. De üzentem Klárának, hogy amint tud, jöjjön. Hátha ő ráveszi Julcsa mamát, hogy lakjon velük Ungváron. Én is mondtam neki az előbb. De nem akar... Azt mondja, ide temette az urát, a lányát, inkább hagyják meghalni, minthogy elvigyék az otthonából. Igaza van, a helyében én se mennék...

MÁRTA: Ide bezzeg beköltözne, mi?

KÁLMÁN: Dehogyan költözne, ide se akar jönni...

MÁRTA: Szóval te már meg is inistáltad?

KÁLMÁN: Meginistáltam. Csak addig, míg ide nem ér Klári. De ne aggódj, Márta, ő sem akar veled egy fedél alá kerülni!

MÁRTA: *(cinikusán)* Végre egy jó hír!

KÁLMÁN: Akkor is gondozni kell, legalább addig, míg a lánya érte nem jön. Egy pár napig csak...

MÁRTA: Ha csak egy pár nap, akkor küldd oda Esztert. Eladó lány, gondját tudja viselni.

KÁLMÁN: Egyszer az életben igazad van, Márta! Én úgyse tudnék ott maradni, nem jól venné ki magát, meg hát ki dolgozna addig? De Eszter... az anyját is hogy ápolta szegény, pedig milyen kicsinyke volt...

KÁLMÁN: *(mintha egy másik szobába kiáltana át)*

Lányok! Hát már nem is köszöntitek öregapátokat?

(A két lány beszalad, megölelik, megcsókolják az apát.)

ILONKA: *(újjongva)*

Hogyne köszöntenénk, egész nap magát vártuk!

MÁRTA: Csendesebben, most aludt el Vilmoska!

ILONKA: *(már csendesebben, de még mindig izgatottan)*

Sokáig dolgozott ma édesapám... mióta várjuk. De nem hallottuk, mikor jött meg, mert közben az írást gyakoroltuk! Eszti megtanított olyan cikkor-mányos betűkkel leírni a nevem! Tudja, mint a nagyok, mint a jegyzők...

KÁLMÁN: Vacsoráztatok?

ESZTER: Még nem, úgy elszaladt az idő! Meg aztán meg akartuk várni édesapánkat...

KÁLMÁN: Na, én meg nem vártam senkit, éhes voltam, mint a farkas...

De nem is ezért hívtalak. Vacsoráztatok, aztán te, Eszter, átmegy Julesa mamához. Néhány napra. Szélütést kapott szegény.

ILONKA: Mi az a szélütés? Meg fog halni, mint édesanyánk?

KÁLMÁN: Dehogy hal meg. Csak gyenge. Pihenni kell neki. Az orvos azt mondta, jó lenne, ha vele maradna valaki, nehogy elessen. Megeteted, segítesz majd neki kimenni, ha a szükség hívja, enni adsz a tyúkoknak, meg annak a kecskének. Azt meg is kell fejni...

ESZTER: Jól van, akkor megyek, csomagolok egy váltás ruhát, meg az ünneplőt. Holnap vasárnap, akkor onnan mennék templomba.

ILONKA: Hadd menjek én is! Nem akarok Eszti nélkül maradni!

MÁRTA: És akkor nekem ki fog segíteni?

KÁLMÁN: Azt mondtad, Ilonka eddig se segített... Csak hadd menjen! Kipihened magad tőlük...

MÁRTA: *(gúnyosan)*

Menjen, menjél te is velük... Nehogy már leszakadjon a nővére csecséről...

ILONKA: *(mint aki tudomást sem vesz Mártáról)*

Akkor én is megyek, én is pakolok. *(Kimegy)*

KÁLMÁN: Te meg pakolj nekik a vacsorából, három porciót, majd megeszik a nagyanyjuknál.

MÁRTA: *(unottan)*

Pakolok...Lassan az egész falu az én főztömön lakik...

(A lányok újra a színpadra lépnek, egy-egy tarisznyával a vállukon, mintha egy másik szobából jöttek volna ki.)

ESZTER: Készen vagyunk.

KÁLMÁN: Csak az utca végére mentek, nem Budára, mit csomagoltatok?

ILONKA: Édesanyánk képét, csak úgy tudok elaludni, ha néz...

KÁLMÁN: Eszter, te ne főzz, úgysincs nagyon miből szegény nagyanyádnál. Márta csomagol minden nap ebédet, délbe küldd haza érte Ilonkát.

ESZTER: Jól van. Akkor megyünk, ne várjon szegény mama minket.

(Megölelik az apjukat, Mártát újra levegőnek nézik. A kis Vilmost is homlokon csókolják.)

MÁRTA: *(dühösen odaugrik)*

A Jó Isten áldjon meg, fel ne verjétek! Alig bírtam elringatni...

(Márta az Eszter kezébe nyomja a becsomagolt ételt, és sértődötten leül az asztalhoz, háttal a többieknek.)

KÁLMÁN: Elkísérlek benneteket, már besötétedett.

ESZTER: *(vidáman)*

Maga mondta, hogy nem Budára megyünk, csak az utca végére! Sötétben is odatalálunk.

Még tán bekötött szemmel is!

KÁLMÁN: Akkor menjetek! Vigyázzatok egymásra és Julcsa mamára. Holnap gyertek az ebédért.

(A lányok elvonulnak)

KÁLMÁN: Menjünk aludni, elfáradtam... *(Eloltja a lámpát.)*

Vége az első színnek.

Második szín

(A nagymamánál. A díszlet: parasztház szobája szélén asztal, székek, a másik oldalt egy ágy, benne fekszik Julcsa mama, mellette éjjeli szekrény)

ILONKA: *(csendesen)* Mama... nem alszik még?

JULCSA MAMA: Nem... de mit kerestek ti itt ilyenkor?

ESZTER: Édesapánk nem mondta? Mi fogunk magára vigyázni!

JULCSA MAMA: Nem mondott semmit... De nem is kell én rám vigyázni. Eddig is megvoltam, nincs nekem semmi bajom! Kicsit megszedültem, az az orvos meg már rögtön mindötöket rám küldi.

ILONKA: Nem örül nekünk?

JULCSA MAMA: Dehogynem. Csak nincs itt nektek semmi... Sütök egy kis málépogácsát! *(Próbál feltápáskodni, de Eszter visszanyomja az ágyba)*

ESZTER: Esze ágába se legyen, mi jöttünk magára vigyázni, már elfelejtette? Amúgy meg hoztunk mi magunkkal madárlátta vacsorát, Márta pakolta.

JULCSA MAMA: Na akkor dobd is ki izibe! Egye meg a fene a főztjét! Az a boszorkány még megmérgezte minket!

ESZTER: Dehogy mérgezz, ők is ettek belőle... Ha meg akart volna mérgezni, már régen megtette volna...

JULCSA MAMA: De akkor csak titeket... így meg három legyet üt egy csapásra!

ESZTER: Ne tréfáljon már, mama, még az Ilonka elhiszi, hogy tényleg van benne valami. Így is olyan sovány, mint egy szárnyas egér...

JULCSA MAMA: Egyetek, pulyám, nekem nem kell... Holnap meg erőre kapok, sütök nektek málépogácsát!

(A lányok az asztalhoz ülnek, esznek, mire végeznek, Julcsa mama már elszundikált.)

ESZTER: Csendesen, Ilonka, úgy látom, mama elaludt.

ILONKA: De csak nem halt meg?

ESZTER: Ne beszélj már a bolondját! Inkább azon gondolkozzunk, hová fogunk lefeküdni...

ILONKA: Valóban!

ESZTER: Te bújj be a mama mellé, én meg elalszom a földön.

ILONKA: Hogyisne, hogy még meghaljon nekem éjszaka és egy halottal keljek! Inkább én leszek a földön!

ESZTER: Hát te tényleg bolond vagy! A föld hideg... Inkább nézzük meg, van-e még szalma a hátsó udvaron. Zsák van, beletömjük, és alszunk, mint az urak a páholyban!

(A lányok kimennek és bejönnek egy-egy zsák vagy bála szalmával, egymás mellé rakják őket.)

ILONKA: Már csak takaró kéne...

ESZTER: Tudom is, hol van!

(az éjjeliszekrényhez szalad, kivesz belőle két pokrócot)

Csak kettő van. Egyet magunk alá kell rakni, hogy ne szűrjön a szalma, a másikkal meg takarózunk! *(Közben elkészíti a fekvőhelyet.)*

(Lefekszenek, Ilonka hirtelen kiugrik az ágyból, a tarisznyájában matat.)

ESZTER: Mi lelt, húgom?

ILONKA: Istenem! Majdnem elfelejtettem... Bocsánat, édesanyám! *(Kiveszi az anyjuk képét a tarisznyából, megcsókolja, az éjjeli szekrényre rakja)*

Így legalább a Julcsa mamára is vigyáz! *(Visszafekszik.)*

ESZTER: Imádkozzunk, és alvász! Reggel megtanítalak kecskét fejni!

ILONKA: Ugye te is örülsz, hogy veled jöttem?! Én olyan boldog vagyok! Mihez kezdtem volna azzal az undok Mártával nélküled?

ESZTER: Persze, hogy örülsz, de én már belefogtam az imába, és most, hogy beleszóltál, már nem is tudom, hol tartottam... Nem baj, kezdem előlről. Szeretlek!

(homlokon csókolja Ilonkát)

Aludj szépen.

(Ilonka felül, odahajol Eszterhez, súgja)

ILONKA: Alszol?

Nem, imádkozni próbáltam. Mi az már megint? Mi olyan fontos, hogy újra félbe kellett szakítanod az imámat?

ILONKA: Hát elég fontos, majdnem én is elfelejtettem. Elhoztad?

ESZTER: Mit?

ILONKA: A fésűt...

ESZTER: Persze, hogy elhoztam, az még az anyánké volt, mindenhova viszem!

ILONKA: Akkor vedd elő, fésülj meg!

ESZTER: Ilyenkor?

ILONKA: Miért, minden este megfésülsz... anélkül nem tudok elaludni!

ESZTER: De már nagyon késő van, leragad a szemem... Holnap nem ér rá?

ILONKA: Nem nagyon... Kérlek! Az engem mindig úgy megnyugtat...

ESZTER: *(felkel, kiveszi a fésűt a tarisznyából, és fésülni kezdi húga hosszú haját)*

ILONKA: Tudod, arra gondoltam, hogy milyen ostobák az emberek...

ESZTER: Milyen emberek?

ILONKA: Hát azok, akik engem sajnálnak... Tudod, mindenki, aki meghallja, hogy árva vagyok, olyan szánakozóan néz...

ESZTER: És nincs igazuk? Te nem sajnálsz, hogy nincs édesanyád?

ILONKA: Én nem ismertem édesanyánkat, csak arról a képről. Nem emlékszem a simogatására, a csókjára, így hát nem is tud hiányozni. De a Jó Isten nekem így is a legjobb édesanyát adta: téged. Ezért nevetem ki azt, aki miattam sajnálkozik, mert nem tudja, milyen szerencsés vagyok... Csak akkor leszek mérges, amikor valaki Mártát nevezi édesanyámnak! A

szomszéd Teri néni is... a múltkor átküldött egy üveg savanyúkáposztát, és azt mondta, adjam oda édesanyámnak. Én meg mondtam, hogy nekem nincs édesanyám, csak egy nővérem, aki nekem a legédesebb anya. Márta meg meghallotta, és nagyon csúnyákat mondott. Rólad. Rólunk... Azóta is sokszor eszembe jut, és olyankor mindig sírok...

ESZTER: Mi olyat tudott mondani az az ostoba Márta, amivel téged így elszomorít?

ILONKA: Hát azt, hogy nemsokára úgyis elhagysz engem....

ESZTER: És te elhiszed neki, te kis buta?

ILONKA: Először nem hittem, de aztán sokat gondolkoztam rajta, és elkezdtem félni.

ESZTER: És ugyan mitől?

ILONKA: Hát attól, amit Márta mondott... Hogy te már eladó lány vagy, és nemsokára férjhez fogsz menni. És akkor el fogsz otthonról költözni, de engem oda nem viszel majd magaddal. És majd lesznek saját gyermekeid, olyan picurik, mint a Vilmoska, és már csak őket fogod szeretni. Őket fogod fésülgetni, én meg ott maradok Mártával, aki annyira cibálja a hajam, amikor fésül, hogy mindig visítok... Béres Zsuzsa is férjhez ment, és nem vitt senkit magával! Méghozzá egy másik faluba, és csak nagyon ritkán jönnek az urával, akkor is csak a vasárnapi ebédre! Hát attól félek, hogy te is...

ESZTER: Először is: a férjhez menéshez udvarló kellene, ami nekem nincs, és nem is keresek, úgyhogy megnyugodhatsz!

ILONKA: Nem kell azt keresni, megtalál az téged a fonóban...

ESZTER: Ezt is Márta mondta?

ILONKA: Hát ki más!

ESZTER: Akkor megígérem neked, hogyha megtalál az udvarló a fonóban, kosarat adok neki.

ILONKA: Akkor meg egy aszott vénlány maradsz, és később ezért fogsz engem meggyűlölni!

ESZTER: Gondolom, ezt is Márta mondta...

(Ilonka bólint a fejével, hogy igen.)

Na akkor idehallgass: én téged akkor sem tudnák megutálni, ha levágnád mind a két karomat, mert az egész világon csak téged szeretlek a legeslegjobban! De, ha mégis férjhez mennék, csakis olyan legényhez, aki téged is szeretne, és megengedné, hogy magammal vigyelek! Ígérem, hogyha valaha férjhez megyek, csak olyanhoz, aki nem választ minket el egymástól. Az már egy másik kérdés, hogy meddig lagnál velem, mert lassan

te is nagylány lennél, és egyszer csak otthagynál engem meg a férjemet, és férjhez mennél valami derék legényhez a fonóból...

ILONKA (*felháborodva*) Én? Én soha sem tudnák elhagyni semmilyen legényt!

ESZTER: Akkor már legalább elhiszed, hogy én sem. Én ugyanazt érzem, mint te, ugyanúgy szeretlek téged, mint ahogyan te engem. Olyanok vagyunk, mint a fa! Lehet, hogy külön ágak hajtottak ki rajtunk, de a gyökereink összeköt. A fán pedig a gyökér a legerősebb. A vér. Ezért is neveznek minket úgy, hogy Test-Vér. Érted már?

ILONKA: Értem, és már megnyugodtam. Nekem van a legbölcsebb test-vér édesanyám!

ESZTER: Akkor már befejezhetem az imát és alszunk?

ILONKA: Igen, de előbb azért ígérd meg még egyszer, hogy sosem hagysz el!... És, hogy minden este megfésülsz, míg világ a világ!

ESZTER: Még akkor is, ha már őszhajú vénasszony leszel? (*nevet*)

ILONKA: Igen! Akkor is testvérek leszünk... és fésülnödni az öregeknek is kell!

ESZTER: Jó... becsületszavamat adom. De csak akkor, ha mára már nem nyaggatsz! Álmodj szépeket... (*megcsókolja hűgát*)

(Vége a második színnek.)

MÁSODIK FELVONÁS

Első szín

(*Kálmánék konyhája*)

ILONKA: (*beszalad, Márta éppen keverget valamit, Vilmoska a pólýában a másik kezében*)

Édesapám! Édesapám!

MÁRTA: Ne rohanj, mint egy örült, most súroltam fel a padlót!

ILONKA: Édesapám?

MÁRTA: Még nem jött haza a mezőről. Te már megint ételért jöttél? Nem győzők főzni rátok, most meg még arra a vén...

KLÁRA: (*belép, megáll a konyha szélén*) Jó napot, Márta!

MÁRTA: (*kissé meglepődve*) Jó napot, Klárka! Kerüljön beljebb.

KLÁRA: Hallom, most súrolt, nem szeretnék betaposni, megállok én itt, igazság szerint az urával szeretnék beszélni.

MÁRTA: Nyugodtan jöjjön, ez a mihaszna lány már ügyis betaposott, ha elalszik a kicsi, felmosom újra. Az uram még a dolgát végzi, ilyenkor csak későn jön, üljön le, várja meg nyugodtan.

(Ilonkához fordul, a kis Vilmost nyújtja neki)

Vidd ki az öcsédet az udvarra, hadd levegőzzön. De nehogy szaladj vele! Erősen fogd, de nehogy megfojtsd! El ne ejtsd!

ILONKA: *(átveszi a babát)* Tényleg megfoghatom?!

Nem ejtem én el, ez az én kis öcsikém! A legbecsesebb úrfim! *(megcsókolja a csecsemőt)*

KLÁRA: Ilonka ügyes kislány, nem kell félni. A nagyanyját is olyan szeretettel gondozza, akárcsak Eszter...

MÁRTA: Üljön már le, Klárika. A vacsora még most készül, de teával, borral meg tudom kínálni.

KLÁRA: Ne fáradjon, kedves Márta... Egy pohár vizet elfogadok, megszomjaztam, ez a kislány úgy szökdelt előttem, mint egy kis bakkecske, nem bírtam vele tartani a tempót...

MÁRTA: *(egy kancsóból kitölti, majd Klára elé rakja a pohár vizet)*

Tessék parancsolni! Friss, hideg, az előbb húztam a kútból.

KLÁRA: Nagyon köszönöm. *(beleiszik)*

MÁRTA: Remélem, jó híreket hoz az uramnak...

KLÁRA: Nem igazán... De talán várjuk meg Kálmánt... Milyen derék ez a kisfiú. Mit mondott, hogy is hívják?

MÁRTA: Vilmos.

KLÁRA: Szép név.

MÁRTA: Kálmán választotta. Nekem is tetszik, de ez a két lány elkezdte Vilikének becézgetni... Gutaütést kapok tőle! Vilike... mintha valami kislány vagy együgyű lenne. Aztán rajta marad, és még a katonaságnál is Vilikézni fogják... De ezeknek hiába is beszélek, nem látnak, nem hallanak. Az apjukat meg nem érdekli...

KÁLMÁN: *(belép)* Mi nem érdekel? Jó estét, Klárika.

KLÁRA: Jó estét!

MÁRTA: Jó estét, édes uram! Úgy látom, ma engem mindenki kihallgat! *(Klárára pislant, majd vissza az urára.)* Azt mondtam a sógornődnek, hogy nem szeretem, ha a fiút Vilikézik.

KÁLMÁN: És hol van most Vilike?

MÁRTA: Már te is kezded... Vilike ebben a házban nincs, ha Vilmosra, az egyszülött fiadra gondolsz, ő a kertben van Ilonkával.

KÁLMÁN: Ilonkával? És Eszter?

KLÁRA: Eszter anyámmal maradt.

MÁRTA: És maguk meddig maradnak? Már mint maga és az édesanyja... Mert gondolom, magával viszi a városba. Ilyen helyzetben nem várhatja el, hogy még róla is mi...

KÁLMÁN: *(dühösen, hangját jócskán felemelve)*

Márta! Téged ki a ... *(Nyel egyet)*

Márta... Eredj ki a gyerekekhez az udvarra.

(Márta értetlenül néz)

KÁLMÁN: Most!

(Márta nem szól, de fanyalgó grimasszal az arcán felpattan és kimegy.)

KÁLMÁN: Ne haragudj, Klárka. Márta már csak ilyen... Nem rossz ő, csak ami a szívéen, a száján. Mit csináljak vele?!

KLÁRA: Igaza van a feleségednek, Kálmán. Annyira restellem ezt az egészet...

KÁLMÁN: Ugyan már, megígértem Ilonkának a betegágyán... meg amúgy is. Jó asszony a Julcsa mama! Mennyit segített az rajtunk, mikor összekerültünk a húgoddal...

Mondd csak, hogy van? A lányok szerint jobban, de nem értenek ők hozzá... Nekem meg azóta, hogy az orvos hivatott, nem volt időm elmenni. Annyi itt a dolog...

KLÁRA: Hát, hogy jól van, az túlzás. Persze tagadja, hogy beteg. Ismered... Csökönnyös, mint a szamár!

KÁLMÁN: Akárcsak az én drága megboldogult Ilonkám! Meg a kis Ilonkám... Olyan egyformák, a kicsi napról napra jobban hasonlít az anyjára... De nem csak az arca... A beszéde, a mozdulatai...

KLÁRA: Talán azért is nem állhatja Márta...

KÁLMÁN: Mártának rossz természete van, de sose ártana senkinek. Mióta Vilmos megszületett, még idegesebb. Itt a nyakán a kert, a gyerekek, a gazdaság... Elfáradt.

KLÁRA: Megértem... De nem azért jöttem, hogy Mártáról beszéljek. Nem tudom, hogy hogyan oldjam meg anyám helyzetét. Amikor üzentél, hogy beteg, már a legrosszabbra gondoltam. Ahhoz képest egész jól van... De nem maradhat egyedül. Könyörögtem neki, hadd vigyem magammal Ungvárra, de hajthatatlan.

KÁLMÁN: Tudom... Én meg ide hívtam, de erről hallani sem akart.

KLÁRA: Köszönöm, Kálmán, ezt kevés vő tenné meg, főleg így, hogy szegény Ilonka már nincs köztünk. De képzeld csak el, hogyan érezné magát, ha Mártával kellene élnie.

KÁLMÁN: Tudom, hogy mindenki neheztel rám, amiért újra nősültem. Mintha ez azt jelentené, hogy elárultam Ilonkát... Pedig csak azt akartam, hogy a lányaim ne nőjjenek fel anya nélkül. Nem úgy alakult, ahogy terveztem. A lányok sohasem fogadták el Mártát, bár ő sem nagyon törte magát...

KLÁRA: Ez már nem rajtad múlott. Egyébként meg senki sem neheztel rád... Legalábbis én soha sem nehezteltem... Fiatalon özvegyültél meg, neked is csak egy életed van... Meggyászoltad illően a húgomat, de a gyász sem tarthat örökké. Azzal sem lehet visszahozni már, aki elment.

KÁLMÁN: Te sem vagy még öreg, Klára, talán neked sem ártana...

KLÁRA: Jajj, hagyjuk ezt, bár csak ennyi gondom lenne! Nekem ott van István...

KÁLMÁN: Mit mondanak az orvosok?

KLÁRA: Mikor mit... annyi orvost felkerestem már, volt aki szerint sosem áll lábra. Víttem a hegyekbe javasasszonyokhoz, kenegtettem mindennel, itattam a főzeteikkel... Gondolom, azt hiszed, sarlatánság, de talán ez segített eddig a legtöbbit. Aztán a zsidó ember, akinek a boltjában árulok, beajánlott valami professzornak. Rokonok valahonnan. Most ő kezeli a fiamat, és újra reménykedem... De a füvesekhez is hetente elmegyek, mert azoktól a teáktól legalább vidámabb. Átkozott háború! Az uramat megölte, a kisfiamat nyomorékká tette. Mindent elvett tőlem... Csak a remény maradt, hogy Istvánt egyszer újra a saját lábán látom. Istenem! Hogy szaladt, mikor kicsi fiú volt, minden tyúkot elkapott anyámnál... Most meg csak fekszik, mint egy szobor. Mióta ez a zsidó kezeli, már kicsit mozgatja a fejét. Ha már járni nem is fog, azzal bízott ez a professzor, hogy talán ülni majd sikerül, akkor szereznek neki egy olyan kerekesszéket... De az még nagyon hosszú procedúra, és rengeteg pénz.

KÁLMÁN: Az urad családja birtokos, nem segítenek?

KLÁRA: Keveset. Anyósom és apósom öregek, a másik fiuk meg alkoholisták. Lassan tönkreteszi a gazdaságot. Azért néha küldenek egy kis pénzt és élelmiszert az unokájuknak, az is több a semminél. Szerencsém van ezzel a zsidóval, aki munkát adott. Elég jól fizet, és napjában többször hazamehetek pár percre Istvánhoz, mivel a bolt a szomszéd épületben van. Most is elengedtek három napra, de nem többre...

KÁLMÁN: Akkor már holnap hazamegy?

KLÁRA: Ezért jöttem most ide. Mióta itt vagyok, csak gondolkodom. Még éjjel is, alvás helyett. Anyám hajthatatlan, hiába könyörgök... Erőszakkal nem vihetem magammal.

Már arra is gondoltam, hogy akkor fogom a fiút, és ideköltözünk anyámhoz. De ezt sem tehetem meg, pont most, mikor találtam egy orvost, aki

reménnyel kecsegtet. Anyám már hetvenkét éves, gyenge, ki tudja, meddig tartja még az Isten... De István! Huszonhárom éves, és már másfél éve csak fekszik... Ő még élhetne, megnősülhetne... *(Klára sírni kezd, elővesz egy zsebkendőt, törölgeti a szemét, kortyol egyet a vízből.)*

KÁLMÁN: A Jó Isten adja, hogy így legyen. De én mit tehetek? Magad is látod, hogy nem hozhatom el anyádat...

KLÁRA: Nem is.. nem is... Tudom én... *(szípot)*

De arra gondoltam, talán az Esztike vele maradhatna...

KÁLMÁN: Örökre? Eladó lány, nem köthetem egy beteg vénasszony mellé! Hogy is képezed, Klára?

KLÁRA: Ne haragudj, igazad van... Talán mégsem a legjobb ötlet, de hirtelen csak ezt tudtam kitalálni. Az meg, hogy örökre, egy ilyen betegnél nem jelent sokat. Talán néhány hónap, a legnagyobb csoda esetén néhány év... A ház meg rámaradna a lányra. Tudom, hogy nem egy úri porta, de el lehet benne lakni. Neked már van egy fiad, Kálmán. Ő fog itt mindent örökölni. De a két lányodra is gondolnod kell. Vilmostal ők csak féltestvérek... Ne adj Isten, te ha meghalsz, Márta és a fiú mindkét lányt kipenderítheti innen. Ha elvállalja Eszter az állandó gondozást, még holnap ráíratom a jegyzővel az anyám házáat. Gondold meg, holnap délben indulok.

KÁLMÁN: És ha nem vállalom, mi lesz? Itt hagyod anyádat egyedül meghalni?

KLÁRA: Attól tartok, hogy igen. Ne tarts szívtelennek, de nekem most a fiam az első.

(Klára feláll az asztaltól, betolja a széket.)

KLÁRA: Örülök, hogy találkoztunk, Kálmán, holnap, kérlek, üzenj, hogy mit döntöttél...

ILONKA: *(sírva rohan be)* Apám! Édesapám! Ez a boszorkány hátba vert a seprűvel!

KÁLMÁN: Kicsoda? Márta?

ILONKA: *(hüppögve)* Igen.

KÁLMÁN: *(ordítva)* Márta! Márta!

(Márta bejön, karján a kicsivel)

MÁRTA: Mit üvöltesz, felvered Vilmost! Most nyugtattam meg szegényt, úgy bömbölt, mint akit ölnek... Még jó, hogy kiküldtél... ez az esztelen lány úgy rázta, mint valami órült!

KÁLMÁN: Ezért vágtd hátba?

MÁRTA: Dehogyan vágtd hátba, csak intettem neki a seprűvel, hogy ne rázza! Épp a kezembe volt, mert gondoltam leseprem a tornácot, ha már úgyis kizavartál!

ILONKA: Nem igaz! Hazudik! Igenis hátra vert, pedig nem csináltam semmit! Nem is azért sírt Vilike, mert ráztam, azért ráztam, mert sírni kezdett... Biztos éhes vagy rosszat álmódott! De nem is ráztam nagyon, csak ringattam! Ez az asszony meg meglátta és hátra vert!

KÁLMÁN: *(Fenyegető ököllet Mártához fordul)* Megmondtam neked, hogy ne merj kezet emelni egyikre sem!

MÁRTA: De hát nem is emeltem! Jobban hiszel egy pulyának? Nem látod, hogy hazudik, mert utál, és veled is meg akar utáltatni.

KLÁRA: Akkor én megyek... úgy látom, ez családi ügy, nem rám tartozik. Te meg, Kálmán, ezek után végképp gondolkozz el azon, amit mondtam...

ILONKA: Várjon, Klárika néni! Maga itt akar hagyni? Eszti nélkül nem maradok!

(apjához fordul)

Édesapám, hadd menjek a Julcsa mamánál aludni, Eszter nélkül nem tudok elaludni! Még az anyám képe is ott maradt!

KÁLMÁN: *(végigsimítja a kislány fejét)* Menjél, gyermekeim, nekem úgyis beszél-nivalóm van a mostoháddal!

(a kislány odafut Klárához, megfogja a kezét)

KLÁRA: Akkor minden jót!

KÁLMÁN: Minden jót, Klárika... Ja, és nem üzenek holnap. Megmondom most a választ... Áll az alku! Mindenkinék így lesz a legjobb...

(Klára és Ilonka elmennek, Kálmán Mártához fordul)

KÁLMÁN: Vidd be a fiút a szobába.

MÁRTA: Gyere te is, menjünk lefeküdni...

KÁLMÁN: Még egyszer mondom, vidd be a fiút a szobába! Aztán gyere ki, dolgom van veled...

MÁRTA: *(félénken)* Ugyan, Kálmán, csak nem hitted el...

KÁLMÁN: *(dühösen)* Kezd elfogyni a béketűrősem, tedd, amit mondtam! *(Márta bólint, bemegy. Kálmán is kimegy, behoz egy seprűt. Szinte egyszerre érnek vissza a konyhába)*

KÁLMÁN: *(a seprűt az égbe emeli)* Ez az a seprű, Márta?

MÁRTA: Milyen seprű....? Az ég szerelmére...

KÁLMÁN: Ez lehet, ez volt a tornácon. Ezzel verted hátra a lányomat, Márta? *(Kálmán közelít, Márta hátrál)*

MÁRTA: Még egyszer mondom, Kálmán, én semmit sem csináltam.

KÁLMÁN: Az én lányom nem hazudik, az én vérem szava szent! Mit mondtam neked, Márta, mi lesz, ha kezet emelsz valamelyikre?

(üvöltve) ... Mit mondtam?!

A kezdet most az egyszer nem töröm el, mert ringatnod kell velem a fiamat. Fordulj meg...

MÁRTA: Nevetséges...

KÁLMÁN: Fordulj meg, azt mondtam! Életemben nem ütöttem aszszonyt, de úgy látom, veled másképp nem lehet. Fordulj!

(Márta megfordul, Kálmán püfölni kezdi a hátát a seprűvel, erre rohan be Ilonka zavartan, könnyes szemmel. Kálmán leteszi a seprűt, és lányához szalad)

Mi történt már megint, Ilonka?

ILONKA: Baj van... nagy baj... *(alig kap levegőt, mellkasát fogja)*

KÁLMÁN: Nyugodj meg szépen, alig kapsz levegőt! Biztos a rohanástól. *(Odavezeti a székhez, vizet tölt neki.)*

Igyál egy kis vizet. Jobb? *(Ilonka bólint)*

A Julcsa mamával történt valami?

(Ilonka a fejével inti, hogy nem)

Akkor téged vagy Esztert bántott valaki? *(Ilonka a fejével inti, hogy nem)*

ILONKA: A katonák, édesapám... a katonák!

KÁLMÁN: Miféle katonák? Itt nem harcol senki, a háborúnak már vége van... Hol van a nagynénéd?

ILONKA: A mamához ment... Őt átengedték... Először őt sem akarták, de megmutatta a papírjait, és aztán őt átengedték... De engem visszakergettek...

KÁLMÁN: *(zavarodottan)* Kicsodák engedték át, és hol?

ILONKA: Hát a szűrősfalon!

KÁLMÁN: Miféle szűrősfalon?

ILONKA: Hát az utca közepén lett egy szűrősrót fal. Ott állnak mellette a katonák, nagyon mérges kutyákkal, és furcsán kiabálnak az emberekre, semmit sem értem belőle. Aztán, mikor mutattuk Klári nénjével, hogy mi oda akarunk menni, kiabáltak, mutogattak, hogy nem szabad. Akkor Klári nénje elkezdett sírni, és elővette a papírokat a táskájából. Aztán az egyik megnézte, odahívott egy másik, nagyon kövér katonát, aki megragadta Klárika nénit, és átperenderítette a kisajtón. Mert van ott egy kisajtó, de azon csak ők tudnak átmenni, mert lakat van rajta, meg egy vasrúd, meg a kutyák is ott morrognak mellette.

KÁLMÁN: Én a kerten jöttem haza, az utcára nem néztem... Ilonka, mikor idejöttetek a Klári nénéddel, még nem volt ott az a kerítés?

ILONKA: Mi sem itt jöttünk, hanem a temetőn keresztül, mert Klárika nénje meg akarta látogatni édesanyánk sírját.

KÁLMÁN: És te, Márta, egész nap itthon ülsz, te se láttál semmit?

MÁRTA: Igaz, hogy egész nap itthon vagyok, de nem ülök. És az utat se járom pletykálgodni. Bent voltam a házban, aztán mikor Vilmost letettem aludni, lementem a hátsó udvarba megetetni a jószágot, meg a tojást beszedni. Na most, hogy mondod, a szomszéd Terike átnézett a kerítésen, és hablatyolt valamit, hogy itt a világvége, a katonák kettévágták a temetőt, de aztán mégse, mert a bíró rábeszélte őket, hogy azért a temetőt mégsem szabad összefaragni, és akkor arrébb tették a határt...

KÁLMÁN: A határt? És ezt eddig mi a fenének nem mondtad?

MÁRTA: Mikor mondtam volna? Mire hazaértél, itt várt Klári, aztán meg a lányod miatt püföltél a seprűvel... Amúgy meg egy szavát se hittem, az a Teri azt se tudja, milyen nap van, már nem egyszer hallottam a kertből, mikor kapált, hogy a halott urához beszél... Ki hisz egy félkegyelműnek?

KÁLMÁN *(leül, tölt magának a borból, egy húzásra felhajtja)*

Nyugodjon meg mindenki. Hazahozom Esztert, ne félj, Ilonkám. Ide tartozik, itt van az anyakönyvi kivonata...

Márta, hozd ki, ott van a fiókban!

MÁRTA: Megyek már! *(Kimegy, pár másodperc múlva kikabál a másik szobából)*

Az ágy meletti fiókban?

KÁLMÁN: Igen, ott van mindenkié.

MÁRTA: De az Esztié nincs!

KÁLMÁN: *(dühösen)*

Jajj, te Isten átka asszony, dehogyan nincs ott, én tettem oda valamikor mindönkét! Nem baj, megyek én, előhozom, mert te semmire se vagy való...

(feláll, kimegy, mintha a másik szobába menne, aztán néhány másodperc múlva mindketten visszajönnek a konyhába)

Tudom, Hogy oda tettem! Nem vagyok bolond! Te pakoltad el valahova Márta!

MÁRTA: Ugyan, hova pakoltam volna, Kálmán? Mire kell az nekem?

KÁLMÁN: Pedig én oda tettem, mindönkét!

MÁRTA: Nem lehet, hogy magával vitte a nagyanyjánál?

KÁLMÁN: Mi a fészkes fenének vitt volna magával minden személyes iratot az utca másik végére?

MÁRTA: Mit tudom én, rám ne ordíts, mondom, hogy nem láttam... Tudod mit, ülj le, nyugodj meg, holnap reggel megkeressük..

KÁLMÁN: Te csak feküdj, téged úgysem érdekel, nem a te gyereked van elkerítve szögesdróttal! Bezzeg, ha a Vilike lenne ott...

MÁRTA: Nem Vilike, hanem Vilmos, és az egy csecsemő, nem egy tizenhat éves felnőtt! Azzal, ha velem hóbörögsz, még nem lesz itthon Eszti!

KÁLMÁN: Én akkor se várok addig, ha nincs papír, hátha megteszi a pénz... Remélem az nem vált köddé...

(Kimegy a színről, mintha a másik szobába menne, aztán egy bugyelláriszal a kezében visszatér)

MÁRTA *(felháborodva)*: Mennyit viszel?

KÁLMÁN: Mindet... az én lányom minden pénznél többet ér!

MÁRTA: És még én örültem meg... Holnapra meg lesz az a nyavalyás papír, aztán átengedik szépen, mint Klárit! Amúgy is abban egyeztél meg velem, hogy örökre otthagyd a lányt, anyósodat gondozni, akkor meg most mi ez a nagy pálfordulás?

KÁLMÁN: Szóval mégis hallgatóztál?

MÁRTA: Mégis! Rám is tartozik... Engem is állandóan kihallgatnak!

ILONKA: Édesapám, ez igaz?

KÁLMÁN: Igaz... vagyis nem teljesen. Klárika, muszáj hazamenni Istvánhoz, azt mondta, hogy rátok hagyja a házat, ha gondozzuk Julcsa mamát. De akkor még nem tudtam, hogy ez lesz, azt hittem, csak annyi az egész, hogy napközben néha átnéz hozzá, éjszaka meg nála alszik. De így nem hagyom ott egyedül...

ILONKA: És a mamával akkor mi lesz?

KÁLMÁN: Jajj, Ilonkám, hagyjál már békén te is! Azt még nem találtam ki, de majd szépen sorjában... Most az első, hogy kiderítsem, mi folyik a faluban, és hazahozzam a nővéredet! Megyek. Ti meg itthon keressétek a papírokat...*(felpattan, elmegy)*

MÁRTA: *(utána kiabál)* Jól van, de ne csinálj semmi marhaságot, mert még agyonlöveted magad!

(Márta Ilonkához fordul.)

Ilonkám, nézd meg még egyszer a szobában! A te szemed még jó, hátha csak mi nem leltük meg apáddal, és neked sikerül! De jól nézd meg mindenhol: az ágy alatt, a szekrényben a ruhák közt, a hátánál, hátha beesett... Tudod mit, addig ki se gyere, míg meg nem találtad! A nővéred élete múlik rajta!

ILONKA: Megyek, rohanok!

(Márta utána néz, hogy megbizonyosodjon róla, hogy tényleg elment, aztán elővesz egy gyertyát, meggyújtja. Még egyszer körülnéz, aztán előveszi a kötényéből az Eszter okmányait és elégeti a gyertya felett, közben mormol)

MÁRTA: Adok én neked édesanyát, te kis nyavalyás! Itt van neked, ne! Sose lásd többé a drágalátos testvéredet! Egy gonddal kevesebb! Árulkodós kis mocsok, ezt neked a seprűért!

(Ezután lépteket hall, úgy tesz, mintha keresgélne. Kálmán jött vissza.)

KÁLMÁN: Mi ez a füst?

MÁRTA: Gyertya. Gondoltam, imádkozok a Jó Istenhez, kerítse haza a lányunkat!

KÁLMÁN: Hát nem jól imádkoztál, semmire nem jártam.

MÁRTA: Remélem, nem kótyavetyélted el a pénzt! Az volt mindenünk!

KÁLMÁN: Hát téged csak az érdekel, te szívtelen kutya?

MÁRTA: Ne beszélj ostobaságot. Csak azért kérdezem, mert mondtad, hogy semmire se jártál. Akkor jó lenne, ha megmaradna a pénz, arra az esetre, ha mégis eszünkbe jut valami, vagy találunk valakit, akit le lehet fizetni...

KÁLMÁN: Ezek oroszok. A pénznél csak a vodkát szeretik jobban. De akkor sem lehet őket lefizetni, mert túl sokan vannak... Másrészt meg a mi oldalunkon már kezdenek gyülekezni a Csehszlovák katonák... azokat még nehezebb megvenni.

Kettévágtak minket, Márta!

MÁRTA: Akkor most mi lesz, megint csehek leszünk?

KÁLMÁN: Szerintem papíron már azok is vagyunk... Igazat beszélt a szomszéd Teri, ezek már délelőtt itt voltak, csak akkor még a temetőnél akartak határt húzni. Az állatok! Azt akarták, hogy a keresztnél szabdalják fel a falut, egyik fele szovjet, a másik csehszlovák! Aztán a bíró valahogy rávette őket, hogy menjenek arrébb pár métert, így az özvegy Erzsi házánál vágták ketté az utcát. A fele Szelmenc Szovjetunió, ott van a Julcsa mama háza, mi meg megint Csehszlovákia vagyunk!

MÁRTA: Ez nem lehet igaz, Kálmán! Ezt nem tehetik meg egy néppel kétszer egymás után! De még ilyen csúfosan? Hiszen egy falu vagyunk! Akkor eztán csak a falu fele mehet a templomba? Az orvoshoz? Az iskolába? Még az egyetlen boltba is csak a fele nép mehet? Meg a temetőbe? Hát ez valami hiba, meglátod. Egy országot el lehet faragni, ahogy húszban odalöktek minket a cseheknek. De egy falut? Egy utcát elfelezni? Az lehetetlen. Ezt még át fogják nézni... át fogják húzni azt a határt, meglásd! Ilyet nem csinálhatnak...

KÁLMÁN: Dehogynem csinálhatnak, Márta, már meg is csinálták. Egy nap alatt felhúzták a szögesdrótot, most deszkafalat építenek, hogy át se lehessen látni... Reggelre biztos kész is lesz...Az Isten verjen meg, hogy odaengedtem Esztert! Ezt is te találtad ki!

MÁRTA: Szerinted én tudtam? Megsajnáltam a vénasszonyt, most meg lassan én leszek a hibás, hogy megint mi isszuk a háború levét... Miért megint minket vágdosnak? Inkább azokat a nácikat kéne...

KÁLMÁN: Nem tudom, Márta... Voltam én már Trianon után tizennyolc évig Csehszlovák! Úgyis csak papíron tudnak belőlünk csehet csinálni! Aki magyar embernek született, akit az anyja magyarul tanított meg beszélni, azzal csinálhatnak bármit... Akkor is magyar marad! A szerencsétlenek... azt hiszik, ha beteszik a tyúkot a kutyaólbába, holnapra ugatni fog!... De akkor legalább az egész falu ment... Most meg még a temetőt is elszabdálnák...Csak úgy fognak egy utcát, és mintha csak egy nyomorult papírlap lenne, széttépik? Hát mit értott nekik a magyar...? Mit értott nekik ez az elátkozott Szelmenc, hogy ezt érdemeljük?! Elvehetik a földemet, átírhatják az okmányaimat csehre, szovjetre vagy amire akarják. De a lányomat és a magyarságomat nem adom! Abból nem esznek...

MÁRTA: Nyugodj már meg, te ember! Amikor papíron csehek voltunk, akkor sem változott semmi. Éltünk, dolgoztunk, beszéltünk – magyarul. Csak a hivatalban kellett kitörni a nyelvünket. Most se lesz máshogy. Most is lesz majd egy Horthy Miklós! Vége lesz ennek is!

KÁLMÁN: De mikor, Márta? Tizennyolc év múlva? Akkor láthatom csak a lányomat?

MÁRTA: A lányod ide született, ebbe a házba. Holnap reggel elmegyünk a bíróhoz, annak hatalma van, hazahozatja Esztert!

KÁLMÁN: Persze... hatalma... ha hatalma lenne, nem itt tartanánk! Vagy szerinted egy falusi bíró dirigál majd a csehekenek meg az oroszoknak?

MÁRTA: Nem azt mondom! De látod, hogy azt is meg tudta akadályozni, hogy félbe vágják a temetőt! Akkor egy ilyen ügyet is el tud rendezni, végülis Eszter magyar... vagyis most Csehszlovák, nem szovjet vagy orosz, vagy... hagyjuk... mert, hogy ki kicsoda lett, azt még nem fogtam fel teljesen. Lényeg a lényeg, hogy ez a ház itt van, ez a lány itt született, így ide tartozik, ugyanabba az országba, amibe mi.

KÁLMÁN: Igazad van. Remélem ezt azok a barmok is felfogják!

MÁRTA: Muszáj lesz nekik... Az országot szétvághatják, de a családokat nem. Meglásd, hogy elrendezzük holnap! Gyere, vacsorázz meg! Már nagyon késő van. Holnap korán kell kelni, és rögtön menni a bíróhoz...

KÁLMÁN: Nem vagyok éhes. Az okmányok meglettek?

MÁRTA: Én itt kerestem, hátha... de nincs. Ilonka bent kereste, talán ő ügyesebb volt nálunk...

KÁLMÁN: Adja az Isten.

(Felállnak, elmennek, mintha a másik szobába menének át.)

(Vége a első színnek.)

Második szín

(Julcsa mama házában)

KLÁRA *(izgatottan, sírva berohan, Eszter a nagymamát eteti)*

Ez nem lehet igaz...

JULCSA MAMA: Mi van, lányom, kergettek?

KLÁRA: Hát úgy mondhatjuk...

JULCSA MAMA: A drága sógorod ebrudalt ki a házából?

KLÁRA: Dehogy, bár csak inkább az lenne...

JULCSA MAMA: Akkor meg mondjad már, mi van, mert újra szélütést kapok az idegtől!

ESZTER: És Ilonka? Nekem azt mondta, visszajön éjszakára.

KLÁRA: Jött volna szegény, mert Márta megverte, de visszakergették!

ESZTER: Hogy egye a fene a kezét! Miért bántotta? Apám tudja? És kik kergették vissza?

KLÁRA: Hát először is, Márta azt mondja, azért bántotta, mert megrázta a kis Vilmost. De Ilonka tagadja, szerinte csak mérges volt, mert apátok kizavarta a házból, mikor velem beszélt... De emiatt ne aggódj nem verte meg nagyon, csak hátbavágta a seprűvel. Kutya baja. Apád tudja, mert megmondta neki Ilonka.

ESZTER: *(Dühösen)* És? Azt mondta, eltöri Márta midkét kezét, ha ráemeli a hügomra vagy rám! Legalább az egyiket eltörte? Vagy nekem kellesz, ha hazamegyek? Mert ezt bizony nem hagyom!

KLÁRA: Ez az, ha még valaha hazamész... Ugyanis elvágtak minket! Levágták a fél utcát! Azért is kergették vissza Ilonkát! ... Mert ez már nem az az ország, mint a másik Szelmenc! Már két Szelmenc van... Az Erzsi házától az már Csehszlovákia!

ESZTER: Tehát az utca fele megint cseh, itt meg maradtak magyarok?

KLÁRA: Dehogy... itt meg már oroszok, vagyis Szovjetunió!

JULCSA MAMA: Megőrültél? Megmérgezte Márta! *(elkeseredve Eszterre néz)*

KLÁRA: Nem mérgezett meg senki, anyám. Csak megint elvágták az országot, megint kötöttek egy olyan szerződést, mint húszban, és mi hat év után megint leszakadtunk Magyarországról.

JULCSA MAMA: *(Értetlenkedve)* Akkor most orosz vagyok? El se hagytam ezt a falut, és már magyar is voltam, cseh, megint magyar, most meg orosz? A Kálmánék meg csehek? Ilonka is cseh?

ESZTER: És én? Én most akkor ki vagyok?

KLÁRA: Na látod, ez jó kérdés...

ESZTER: Ha jól értem, néném, akkor akik az Erzsi néni házatól felfelé laknak, azok a csehek. Én ott születtem, a keresztlevelem is csehszlovák... Akkor engem innen ki fognak toloncolni? És ki marad a mamával?

JULCSA MAMA: Hagyjatok már nekem békét! Nem vagyok én cse-csemő, hogy etetni meg pelenkázni kelljen! Hagyjatok felkelni az ágyból, és megmutatom! Persze, ha még sokáig fogtok fektetni, elsorvad a lábam! Akkor aztán tényleg végem.

KLÁRA: Az a legrosszabb, hogy nekem holnap muszáj hazamennem. Szegény fiamat a szomszédasszonyra bízta, de csak három napra vállalta. Ki tudja, mi van szegénnyel, etetik-e rendesen...?

ESZTER: Én maradok, ameddig csak kell! Nem hagyom egyedül mamát!

JULCSA MAMA: Fejezzétek be mindketten! Úgy beszéltek rólam, mintha itt se lennék! Pedig itt vagyok! És se süket, se bolond nem vagyok! Eddig éltem magamnak nyugalomban, ezután is megleszek... Úgy érzem magam, mint egy nyűg, aki senki nyakára sem hiányzik. És igaz... Én már nyűg vagyok csak. De nem akarok az lenni! Esztikém, te menjél szépen haza, és éljél, ahogy eddig... vigyázz a kis Ilonkámra, neki nagyobb szüksége van rád, mint nekem! Hallod, most is mit csinált az a gonosz cseléd! Hát vigyázz rá, ne hagy! Neked meg, lányom, ott az a szerencsétlen fiad, van neked azzal elég bajod... Bárcsak jobban bírnék még, és segíthetnék a gondozásában! De öreg vagyok... egy öreg, semmirevaló, tehetetlen rongy! Elhiszitek, hogy már saját magamnak is nyűg vagyok? Hogy mennyire vágok már inkább oda, az enyéimhez, ahol nincsenek magyarok, meg csehek, meg szovjetek, csak békesség van? Eltemettem az uramat, a drága kicsi Ilonkám, engem ide már kevesebb köt, mint oda... Ha jót akartok nekem, menjetek! Te Ungvárra, te meg a másik Szelmence, és, ha a Jó Isten úgy rendel, találkozunk még. Vagy itt, vagy a túloldalon... De ne szomorítsatok engem azzal a tudattal, hogy bárkinek is teher vagyok. Ha szerettek, hagyjatok engem méltósággal elmenni!

KLÁRA: Anyám... maga nem teher!

ESZTER: Julcsa mama, mi magát nagyon szeretjük!

JULCSA MAMA: Hallgassatok mindketten! Ehhez a szeretetnek semmi köze. Ez egy öregasszony végakarata, amit tiszteletben kell tartani. Csak ennyit kérek.

KLÁRA: Értettem, anyám. Maga még most is olyan erős, mint fiatal-korában, vagy még erősebb. Ha a Jó Isten úgy akarja, István jobban lesz.

Ez a professzor lát rá esélyt. És akkor gyakran eljövünk. Azt mondja, ha jól sikerül a kezelés, talán meg is lehet majd operálni. És akkor még lábra is állhat. De ha csak ülni tudna, már az is nagyon jó lenne! Szereznének neki egy olyan kerekesszéket, és minden hétvégén idevonatoznánk!

JULCSA MAMA: Adja meg az Isten, lányom! Te meg, Esztikém ne sopánkodj, azt a kerítést hamar lebontják. Azt valaki félrerajzolta a térképen. Eddig is volt már elcsatolás, de egy falut nem lehet ketté vágni. Észreveszik, és arrébb rakják a határt vagy az egyik, vagy a másik javára. Úgyis mindegy nekünk, csehek vagy oroszok vagyunk-e, ha már magyarok nem lehetünk...

KLÁRA: Jól van, anyám.

(Eszterhez fordul)

Tedd, amit mond! Igaza van... Holnap reggel elkísérlek a kerítéshez. Kicsit értek ruszinul, elmagyarázom a katonáknak, mi történt. Haza kell menned, amíg engednek. A keresztleveled itt van?

ESZTER: Dehogy van... Nem hordom én magammal! Ott a fiókban. Otthon.

KLÁRA: Hát az nem jó... De megpróbáljuk. Ha mást nem, átüzenünk apádnak, hogy hozza oda. Érkezünk. Csak délbe megy a vonatom. De most menjünk aludni, elég volt már ebből a napból.

HARMADIK FELVONÁS

Első színpad

(Kálmánék konyhája. Márta az asztalnál ül, Ilonka fel-alá járkál.)

MÁRTA *(idegesen)*

Ülj már le, te lány! Gilisztás vagy? Hallod?! Elszédülök téled. Azt hiszed, ha járkálsz, hamarabb megjönnek?

ILONKA: Nem tudok ülni, nagyon izgulok. Maga szerint sokára jönnek?

MÁRTA: Ha jönnek egyáltalán... Azt hiszed, olyan könnyen átengedik Esztert? Mivel tudja igazolni, hogy idevaló? Van róla papír? Nincs! A becsületszó meg senkit sem érdekel!

Biztosan eljátszottad azt a keresztlevelet, te firkálgatsz egész nap! Véletlenül nem azon gyakoroltad a cikormányos betűket? Most meg rajtam keresi apád... Mintha nekem kéne!

ILONKA: Olyasmire sosem firkálok. Meg kell, hogy legyen!

(Kálmán búsan belép, kalapját a földhöz vágja.)

ILONKA: Na mi van?

MÁRTA: Szerinted? Hát nem látod, hogy magában van?

ILONKA: Hol van Eszter? Nem hozta haza?

KÁLMÁN: Nem, nem hoztam.

ILONKA: Nem is látta?

KÁLMÁN: Látni nem láttam, mert már felhúzták a deszkakerítést. De a hangját hallottam, ott volt a túloldalon a nénéddel.

ILONKA: És mit mondott?

KÁLMÁN: Hát jóformán csak jajveszékelt, könyörgött, hogy engedjék át... De hiába, azok abból úgyse értettek egy szót se. Aztán mikor meghallotta, hogy ott állok a túloldalon, átkiabált nekem. Azt mondta, hogy ne aggódjunk érte, el lesz a nagymamánál, ameddig kell, van fedél a feje felett, van mit ennie... Aztán meg rám bízta, hogy nagyon ügyeljek rád. Üzeni neked, hogy ne haragudj azért, hogy most egy darabig nem tud megfésülni, de ha hazajön, egy álló hétig csak veled fog játszani.

ILONKA: Ennyi? Mást nem is mondott? És a Klárrika nénje?

KÁLMÁN: Ő meg oroszul próbált beszélni a katonáknak. El akarta magyarázni, hogy Eszter ide való. De ők csak kiabáltak: Pászpport, pászpport! Kérték volna az okmányokat. Aztán én átkiabáltam, hogy átviszem, ha megtaláljuk, de szóltak, hogy engem oda nem engednek át. Akkor át-szólt nekem Klára, hogy menjünk a bíróságra pereskedni. Akkor behívnak majd pár embert a faluból, akik igazolják, hogy Eszti itt lakik, kiadnak egy ideiglenes okiratot, amivel haza jöhet. De ez sajnos hetekig is eltarthat!

ILONKA: Hetekig? Én annyit nem bírok ki... Én látni akarom Esztert, most! *(felugrik, el akar futni, de Márta megragadja a karját)*

MÁRTA: Most meg hova szaladnál? Megörültél? Ne csinálj nagyobb bajt, mint ami van. Üljlél szépen a fenekeden, oda nem mehetsz, értetted?

ILONKA: Nem akarok én átmenni, csak átkiáltok Eszternek!

KÁLMÁN: Igaza van Mártának, átkiabálni sem lehet.

ILONKA: De maga is átkiabált!

KÁLMÁN: Majdnem be is vittek érte... Nem szabad, Ilonkám. Az már egy másik ország. Ott meg még nagyobb a szigor... Minden méteren szovjet katonák állnak puskával, kutyával!

MÁRTA: Most azzal segítesz a legtöbbet a nővérednek, ha nem csinálsz semmit. Ki kell várni... Hallottad, hogy mit üzent: hogy ne aggódjunk, van kecsketej, tojás, zöldség a nagyanyádnál. Éhen nem hal. Ne akard, hogy még nagyobb bajba kerüljön miattad!

ILONKA: Jól van... igaz. *(visszaül, keserves zokogás közben)*

KÁLMÁN: Ebéd után elmegyek a bíróságra. Megtudakolom pontosan, mit lehet tenni. Akkor már okosabbak leszünk. Addig pedig senki, de senki sem teheti ki a lábát az ajtón! Megértetted?

ILONKA: *(hüppögve)* Megértettem.
(Vége az első színnek.)

Második szín

Helyszín: Erzsi néni kertje, az utolsó szelmenzi házé cseh-szlovák oldalról. A kertet egy szögesdrót kerítés, azon túl egy deszkafal választja el a Szovjetunió-beli Szelmenctől. A fal túloldalára nem látni át. Kutyaugatás hallatszik a háttérből.

ILONKA: *(beszalad a színre, lábujjhegyen ágaskodik, ugrál, mintha próbálna valahogyan átnézni a magas kerítésen, közben torkaszakadtából ordít, mire a kutyaugatás is egyre hangosabb lesz)*

Eszter! Eszter! Én vagyok az, Ilonka! Hallod? Eszter!... Eszter!

(Egy női alak sebes léptekkel Ilonka háta mögé lopakodik, befogja a száját hátulról, magához fordítja, másik kezével int, hogy maradjon csendben a lány.)

ERZSI NÉNI: Megörültél, te lány? Mi a rossebet ordibálsz a kertemben?

ILONKA: *(megkönnyebbülve)* Csak maga az, én meg már azt hittem, egy katona... Majdnem megállt a szívem!

ERZSI NÉNI: Az is lehetett volna, te ostoba! Ki engedett téged ide?

ILONKA: Senki... Bocsánat. Nem lopni jöttem én, csak át akartam kiabálni Eszternek!

ERZSI NÉNI: Csak átkiabálni? Szerinted csak úgy át lehet kiabálni egyik országból a másikba? A szüleid tudják, hol csatangolsz?

ILONKA: *(lesütött szemmel)*

Dehogy tudják... Márta meg is nyúzna! Elszöktem. Nem bírom tovább... Három hónapja és 4 napja nem láttam a növéremet!

ERZSI NÉNI: Akkor sem mászhatsz be más kertjébe átkiabálni! Hallod a kutyákat? Ezek örkutyák. Itt járkálnak egész nap a katonák. Pont azért, hogy ne nézzen és ne kiabáljon át senki. Elhiszem, hogy hiányzik a testvéred. Nekem meg a lányom van odaát. Az elcsatolás előtt ment férjhez az utca végére... Most meg már egy másik országban lakik. De nem láthatom. Azóta egy unokám is született, egy kisfiú, Józsika. Őt sem láttam még soha...

ILONKA: De én már nem tudok várni. Édesapámnak azt mondták, néhány hét, és hazaengedik Esztit. De már három hónap, és semmi. Pedig apám már annyi levelet, kérvényt írt. Kétszer volt már tárgyaláson... Elutasították.

ERZSI NÉNI: Pedig a Bíró Feri lányát hazaengedték... Igaz, azok is voltak a bíróságon... Az is a nagyanyjánál rekedt, pont, mint a testvéred. Két hónapig ott volt szerencsétlen.

ILONKA: Igen, de annak megvoltak az okmányai. Az Eszteré meg elveszett. Na meg, azt mondta a bíró, hogy Eszter már nem gyerek. A Bíró Etus még csak nyolc éves, és volt keresztlevele...

ERZSI NÉNI: Vagy úgy... De csak lehet valahogy...

ILONKA: (*sírva*) Én vagyok a hibás! Ha aznap nem kísérem el a házukba Klári nénit, ha akkor a mamánál maradok, most együtt lennénk! Vele ígértettem meg, hogy sosem hagy el, erre én hagytam ott, egyedül!

ERZSI NÉNI: Ne bögj már, a Jó Isten áldjon meg! Olyan nincs, hogy semmit se lehessen csinálni. Nem buta ember a te apád, elrendezi valahogy... Meg aztán volt már ilyen, hogy elcsatoltak minket, aztán meg jött egy bátor ember, Horthy Miklós, a Jó Isten áldja meg még a lába nyomát is, és visszavett minket Magyarországnak!

ILONKA: Persze, tizennyolc év múlva... Ezt már hallottam. És most hol van az a híres Horthy Miklós? Megint vár majd tizennyolc évet?

ERZSI NÉNI: Butaságot beszélsz, Ilonkám. Azt hiszed, minket szívesen adott oda Magyarország? Nézd meg a térképet az iskolában... alig maradt belőle valami. Letépték a karjait, lábait, a fejét... Csak egy csonkot hagytak. Azt hiszed, ha tehetnék, ha volna rá erejük, nem jönnének értünk újból? Dehogynem! És értünk is jönnek, csak meg kell hozzá erősödniük. Minekünk meg várni kell. Várni és imádkozni a Jó Istenhez!

ILONKA: Nekem a Jó Isten nem adott ilyen nagy türelmet, mint magának...

ERZSI NÉNI: A türelmet nem a Jó Isten adja, hanem az élet. Te még túl kicsi vagy a türelemhez. Az lassan tanulódik... Ahhoz küszködni kell!

ILONKA: De meddig kell még türelmesnek lennem? Úgy hiányzik a testvérem... Mintha az én karomat is levágták volna! ... Nem is, inkább mintha a szívemet tépték volna ki a helyéről! Nekem csak Eszter van: apám álló nap dolgozik, amikor hazajön, eszik, veszekszik egy kicsit Mártával, pár percre karjába veszi Vilikét... és ennyi. Hozzám alig szól! Tudom, hogy szeret, de nincs ideje rám. Aztán ott van Márta... Azzal meg én nem akarok beszélni! Látom a szemében, hogy ki nem állhat, neki csak egy kolonc vagyok a nyakán. Vilike meg még olyan kicsi... se beszélni, se játszani nem lehet vele! Meg aztán az anyja azt se nagyon hagyja, hogy hozzáérjek, fél, hogy kárt teszek benne... Pedig dehogy tennék! Hát ő az öcsém! Amíg Eszti itthon volt, sosem voltam magányos! Fel sem tudtam fogni, mi az árvaság.

Nem az anyám halála tett árvává, mert azt még fel sem fogtam. Most lettem igazán árva, a nővérem nélkül!

ERZSIKE NÉNI: Én megértem, lányom, és hidd el, hogy nagyon sajnállak... De az akkor sem megoldás, hogy itt ordítózol. Abból nagy baj lehet. Tudod, a mi oldalunkon pénzre bírságolják meg az embert, de a túloldalon, a szovjetek börtönbe zárják, aki átnéz vagy átszól. Ezt nem akarhatod a tetvérednek...

ILONKA: Jaj, Isten őrizz! De csak van valami módja, hogy beszéljünk.

ERZSI NÉNI: Van hát, ki mondta, hogy nincs... Csak nem ez, amit te csinálsz. De beszélhetsz vele. Én segítek neked. De ahhoz csendben kell maradnod, és figyelned engem!

ILONKA (*újjongva*) Esküszöm, figyelek, egy hang nélkül!

ERZSI NÉNI: (*hangosan énekel, a népdal dallamára*):

Által mennék én a Tiszán ladikon, ladikon, de ladikon...

Üzenj Joli a Julcsa unkokájának, jöjjön ide azonnal

Mond meg neki, itt várja, a kicsi húgocskája.

De szólj neki, hogy ő sem kiabálhat, énekelve beszéljen!

Most várd a választ! Ha itt van Joli, vissza fog énekelni...

JOLI: (*szintén énekelve, a székely himnusz dallamán*)

Ki tudja merre, merre visz a végzet

Göröngyös úton, sötét éjjelen

Máris rohanok, szólok a kislánynak, a húga várjon

Pár perc múlva jön...

ILONKA: Hogy maguk milyen okosak! Ez nekem eszembe se jutott volna... Tényleg mindjárt idejön Eszter?

ERZSI NÉNI: Reméljük, ha csak nincs fontosabb dolga...

ILONKA: Tőlem fontosabb? Olyan biztosan nincs! El sem hiszem, hogy legalább a hangját hallani fogom!

ERZSI NÉNI: Ilonkám, én elhiszem, hogy nagyon örülsz, de próbálj csak szépen megnyugodni. Nehogy a végén elfeledkezz magadról, és átkiabálj! És az énekre is nagyon ügyelj! Ezek egy szót se értenek magyarul. Se itt, se a túloldalon. De azért nem teljesen ostobák. Úgy kell csinálni, mintha dolgoznál az udvaron, hogy nehogy megsejtsenek valamit. Mintha csak a dolgod végzése közben dúdólnál, magadnak. Eszedbe se jusson a fal felé nézni. Itt a mosott ruha, ha meghallod, hogy itt a nővéred, elkezdjük szépen, lassan, komótosan teregetni. És közben énekelhetsz. De csak háttal a falnak!

ILONKA: Hogy álljam meg, hogy ne nézzek oda?

ERZSI NÉNI: Mi a fenének néznél? Ez a deszkafal megvan vagy hatméter magas is, úgyse látnál semmit!

ILONKA: Igaz... Jajj, már alig várom! Vajon már odaért Joli? Maga szerint már elindultak?

Annyira izgulok... Annyiszor gondoltam már, hogy valamit kitalálok! Annyira szerettem volna legalább egy levelet át küldeni neki... De nem tudtam, hogyan kell. Erzsi néni, maga a legokosabb asszony a világon!

ERZSI NÉNI: Dehogyan vagyok én okos... Egyszerűen csak a kényszer ráviszi az embert a találékonyságra. Először én is kiabálni akartam, mint te, de aztán meghallottam, hogy a faluban már több embert elkaptak. A Balog Etus át kiabált a lányának – az övé is oda ment férjhez – a katona meg úgy megbírságolta, hogy el kellett adni a tehenet, hogy kifizessék. Arra meg még rosszabb. A Szabó Ernő át akart mászni a szeretőjéhez, azt meg majdnem lelőtték. El is vitték a börtönbe. Úgyhogy én nem mertem kiabálni, csak figyeltem. Aztán hallottam, hogy a szomszédban Joli hajtja a tehenet. Mondom, ez most biztos hall engem. Elkezdtem énekelni, csak úgy, munka közben. Pont erre sétált egy katona. Nem szólt érte. Még le is lassította a lépést... Akkor kicsit megijedtem, azt hittem, gyanút fogott. De nem. Biztos tetszett neki a nóta... alighanem azok is unatkoznak egész nap járkálva. Aztán gondoltam, belefűzöm a dalba, hogy meghalt Csirpák András, hadd tudják meg odaát a rokonok. Joli hallotta, ő meg beledalolta, hogy ha látni akarom, ideküldi a lányom, hadd dolgozzon egy kicsit az udvarán. Üzent is neki, és azóta minden délben idejön, és énekelve beszélgetünk. Úgyhogy ezt nem én magam, hanem ketten találtuk ki a Jolival. Aztán ott van a szánta Margit. Az meg levelet is küld!

ILONKA: Levelet! De jó volna... Tanítson már meg arra is, Erzsi néni!

ERZSI NÉNI: Az nem az én asztalom, én ahhoz nem értek. Meg aztán nekem nincs is olyan okos kacsám...

ILONKA: Kacsá? Mire ahhoz kacsá?

ERZSI NÉNI: Pont az a lényeg... Margit összetekeri kicsire a leveleket, aztán beköti a kacsá szárnya alá. A kacsát meg valahogy megtanította, hogy átússzon a túloldalra. Ott a menyé kiveszi a levelet, ráköti a sajátját, és visszaküldi a kacsával. Hónapokig gyakorolták, mire kiképezték a jószágot. Mindkét oldalon kukoricát kap. De a leveleken is elázott párszor a tinta. Margit azóta megtanulta azt is, hogyan hajtogassa nagyon apróra a papírt, valami zsírozott bőrbe tekeri, hogy ne ázzon át. Már azt is kitanasztalta, mikor lehet átúsztatni. Csütörtök éjszaka. Akkor arra egy kövér katona ügyel.

Olyan mélyen horkol, hogy nem kel fel, mikor a kacsát a vízbe teszi... Én is küldtem már így levelet. Odaadtam Margitnak, ő meg átúsztotta. Másik csütörtökön meg visszahozta a választ.

ILONKA: Nahát... Én is küldhetek Esztinek?

ERZSIKE NÉNI: Meg lehet próbálni... Tudsz már írni?

ILONKA: Hát... nagyjából tudok...

ERZSIKE NÉNI: Jól van, inkább eljössz, lediktálok neked, és én megkérem Margitot, hogy úsztassa át. Mert én nagyon kicsi betűkkel is tudok írni. Olyannal kell, hogy ráférjen. Mert a kacsza szárnya alatt nem sok fér el, és mások is üzenének.

ILONKA: Mások is üzennek? És neked eddig miért nem szólt senki? Ha tudtam volna...

ERZSIKE NÉNI: Ha mindenkinek szólok, ellepik az udvart, az meg gyanús lesz!

Na, ne lógasd már az orrod, nem is örülsz, hogy mindjárt itt a testvéred?!

ILONKA: Dehogynem! Csak úgy szeretném látni... Megölelni!

ERZSIKE NÉNI: Eljön még annak is az ideje. De most a nótára koncentrálj. Találd ki most, melyik dallamra fogod énekelni, és, hogy mit fogsz benne elmesélni. Nehogy majd hebehurgyáskodj, és lebukjunk miattad. Ha az őr meghallja, hogy teketóriázol, rájöhet, hogy nem az igazi szöveget dalolod, hanem most találsz kifelé. Nagyon iparkodj, mert ha miattad még ez is odavész...! Remélem, Joli is kioktatja útközben a nővéredet. Csak van annyi esze...

ESZTER: *(nem látszik, a deszkafalon túlról énekel, a népdal dallamára)*

Madárka madárka... Csacsogó madárka

Vidd el a levelem, vidd el a levelem

A fal túloldalára.

Jól vagyok húgocskám, jól van a mama is,

Már a lábára állt, süttött már pogácsát,

Ne aggódjatok értem.

Te pedig énekelj, milyen az életed?

Bántott a mostohád?

Hogy van a jóapánk?

És a kistestvérem...?

ILONKA: Hallja? Hallja ezt Erzsi néni?

ERZSI NÉNI: Hallom, hallom! Nagyon jól csinálja. Most te jössz. Teregess, nehogy oda nézz... Na, ne félj...

ILONKA: *(ugyanarra a dallamra)*

Madárka, madárka...

Szeretlek... gyere haza.

Jól van itt mindenki,

Nem bánt engem senki,

Csak nagyon hiányzol..

(Közben elerednek a könnyei, int Erzsi néninek, hogy nem tudja folytatni a dalt.)

ERZSI NÉNI: Nagyon ügyes voltál. Most menj haza. Mondd meg apádnak, hogy jól van a lánya. Csütörtök délelőtt várlak, hogy lediktáld a levelet!

ILONKA: Az holnapután van. És ha nem enged el Márta? Tudja mit, inkább most mondanám. Van ideje leírni?

ERZSIKE NÉNI: Most volt itt a nővéred, miért nem énekelted el, amit akartál?

ILONKA: Nem jöttek a szavak... Vagyis azok jöttek volna, de ezt az éneklést még gyakorolni kell! Félttem, hogy belesülök, és elviszik Eszti a katonák! Meg a hangom is elcsuklott, mintha útját állná egy gombóc... De legközelebb jobb lesz! Otthon begyakorolom, mit akarok elénekelni. Mikor jöhetnek legközelebb?

ERZSI NÉNI: Nem jöhetsz minden nap. Mások is jönnek. A katonának gyanús lenne, ha egész nap itt énekelgetnének az udvaromon. Mindjárt megírom a levelet, és azt is, hogy mikor jöjjön Eszti a túloldalra. Hétfőnként délben jó lesz?

ILONKA: Nekem jó... Csak egyszer lehet egy héten?

ERZSI NÉNI: Csütörtökönként meg elküldjük a levelet!

ILONKA: Jól van... Akkor diktálhatom?

ERZSI NÉNI: *(előszed egy lapot meg egy tollat a kötője zsebéből)*

Na mondjad, lányom, de csak a fontos dolgokat! Nem lehet hosszú!

ILONKA: Értem. Akkor tessék írni:

„Drága Nővérem! Ne haragudj, hogy nem sokat énekeltem a falnál!”

ERZSI NÉNI: Nem jó, nem jó! És, ha elkapják a kacsát, és lefordítják? Akkor rájönnek a trükkre...

ILONKA: Bocsánat. Akkor ezt.

„Drága Nővérem! Nagyon hiányzol. Ne aggódj értem, jól vagyok. Sajnálom, hogy ottragadtál. Ha tudtam volna, én se megyek aznap este haza a nénikénkel. Márta nem bánt. Egyszer hátbavert a seprűvel, pont azon az estén, de apánk ugyanazzal a seprűvel visszaadta neki kamatostól. Azóta

csak szemmel ver, de úgy nagyon. Mióta te nem vagy itt, többször kézbe kapom Vilikét. Látom Mártán, hogy nem szívesen adja, de muszáj, mert sok a dolga. Olyat nőtt az öcsénk, hogy már alig bírom. Kibújt alól két fogacs-kája, és már ülni is tud. Meg se ismernéd! De engem se... Úgy nézek ki, mint egy fiú. Márta tövig levágta a hajam, mert neki nem engedtem, hogy megfésüljön. Senki sem tud olyan kedvesen fésülni, mint te! Magamnak meg lusta voltam, aztán egy idő után hiába is próbáltam, már nem tudtam kibogozni. Betetvesedtem. Mikor Márta észrevette, hogy vakarom a fejem, majdnem gutaütést kapott. Félt, hogy a tetveim Vilikét is megtámadják, úgyhogy lefogott, és levágta a hajam. Minden este imádkozom. Azt az imát, amit te tanítottál. Ha nagyobb lesz Vilike, neki is megtanítom. Remélem, akkor már te is itt leszel. Imádkozom érted, a nagymamáért, sőt, még a Klári néniért, meg az Istvánért is. Úgy látom, meghallgatja a Jó Isten, mert ahogy a madarak dalolták, a mama jobban van. Azért is imádkozom, hogy újra te fésüld a hajam! Igaz, most olyan rövid, hogy egyáltalán nem kell fésülni, de ígérem, hogy visszanövesztem, szép hosszúra!”

ERZSI NÉNI: Na elég, nem fér több a papírra, a másik felére a magamét akarom!

ILONKA: De még annyi mindent... Jó, bocsánat. Nagyon szépen kérem, még annyit tessék hozzáírni, hogy hétfő délben jöjjön!

ERZSI NÉNI: Jó, azt még hozzáteszem. De legközelebb fontosabb dolgokat diktálj, ne ilyen ostobaságot, mint a fésülködés!

ILONKA: Nekem az nem ostobaság... És neki se! Ez hiányzik tán a legjobban!

ERZSI NÉNI: Te tudod... Majd üzenek, ha megjön a válasz Esztitől. Most eredj, mert nem érek rá egész nap!

ILONKA: Megyek, már biztos keres az a boszorka. Köszönöm szépen!

ERZSI NÉNI: Nincs mit, de tartsd a szád! Ha mindenki megtudja, olyan lesz az udvarunk, mint egy postahivatal. Minél kevesebb az ének és a levél, annál kevesebb az esély a lebukásra!

ILONKA: Jó, de apámnak azért elmondhatom, hogy jól vannak odaát?

ERZSI NÉNI: Annak igen. De jobb, ha az a pletykafészek mostohád nem tud róla.

ILONKA: Ahhoz amúgy se nagyon szólok.

ERZSI NÉNI: Isten áldjon!

ILONKA: Magát is áldja, de százszorosan, amiért segít!

(Vége a második színnek és a harmadik felvonásnak.)

NEGYEDIK FELVONÁS

Első szín

(Több mint hatvan év múlva, 2005-ben játszódik. Nagyszelmenci konyha. Az időbeli ugrást a modernebb díszlettel, öltözékkel, vagy akár az évszám kivetítésével is lehet éreztetni a nézővel. Idős asszony, az egykori Ilonka megy az asztalhoz, kezében egy tányér málépogácsa.)

ILONKA: Boglárka! Bogi! Gyere, kész a málépogácsa!

BOGI: *(a tinédzser unoka bejön, leül az asztalhoz, mohón enni kezdi a pogácsát)*

Ez olyan finom, nagy! Ilyet csak te tudsz sütni!

ILONKA: Dehogys csak én... Tud ilyet a nővérem is. Őt Julcsa mama tanította, aztán, mikor nagyobb lettem, elénekelte nekem a falnál a receptet, és én is sütöttem. Először Vilikének, utána meg, mikor megszülettek apadék, nekik is.

BOGI: Julcsa dédi találta ki?

ILONKA: Nem hiszem, szerintem már az ő nagyanja is sütötte. Tudod, a pulya édesszájú, mióta világ a világ. De régen nem voltak ilyen sznikkerek meg nutellák, amit most ti esztek...

BOGI: *(nevetve)* Nagy, az nem sznikker, hanem sznikersz.

ILONKA: Akkor az... De akkor se volt. Semmilyen csokoládé meg gumicukor. Amikor mi voltunk kicsik, az volt az édesség, ha a kenyeret megcukroztuk. Előtte még vízbe is mártottuk, hogy sok ragadjon rá... Milyen jó is volt!

BOGI: Gondolom... Tömény diabétesz...

ILONKA: Akkor még az se volt divat, se a koleszterin!

BOGI: Nagy, az nem divat, hanem betegség!

ILONKA: Az hát, úribetegség! Akkor az utcán nem lehetett kövér pulyákat látni, hiába ettük a cukros kenyeret! Mert szaladgáltunk, libát őriztünk... mozogtunk! Ti meg csak ültök bent, mint a kotlós a tojáson! Régen ez nem volt... Ezt a málépogácsát is azért találták ki a régi asszonyok, mert nem volt mit enni adni a pulyának. Ledarálták a terménykukoricát, amit a jószág evett, és abból sütötték a spóron. Nagyanyám mindig szilvalekvárt is tett rá, ha volt neki...

BOGI: Nagy, te emlékszel még Julcsa mamádra?

ILONKA: Hát, az arcára már nem nagyon... Elmosódott idővel. Kislány voltam, mikor utoljára láttam. Amikor elválasztottak minket... De utána még húsz évet élt! Jól tartotta Eszter. Igaz, az udvarról már nem nagyon járkált ki. Mikor férjhez mentem a nagyapához, vett nekem egy távcsövet.

Felmásztam a dombra, onnan látni lehetett a Julcsa mama udvarát. De az arcukat nem láttam, csak az alakjukat. Aztán meg idejárt a fél falu, kunyerálni a távcsöveget. Azzal nézték a túloldali temetéseket, esküvőket.

BOGI: Miért nem mentél soha Ukrajnába, a nővéredhez?

ILONKA: Mentem volna... Amikor még Szovjetunió volt, nagyon szigorúan vették az átjárást. Akkor is Eperjesre kellett menni vízumért, de azzal se engedtek át mindenkit. Komengyirovka kellett volna. Az olyan megerősítésféle volt, annak adtak inkább, aki munkaügyben ment. El is mentünk nagyapáddal Eperjesre, beadtuk a vízumkérelmet. Utána jött egy levél, hogy megkaptuk, menjünk érte. Megint elmentünk. Az oda-vissza vagy háromszáz kilométer. Persze autónk nem volt, szekéren mentünk. Amikor kész volt, nagyon megörültem, hogy végre láthatom a tesvéremet. A szlovákok át is engedtek, de az orosz visszafordított... Mai napig nem tudom, hogy minek. Nem értettem, mit beszélt. Utána meg már féltem belevágni. Attól tartottam, hogy megint belelovalom magam, aztán visszaküldenek! Meg aztán utána megszületett apád, Józsi bátyád meg a két nagynénéd. Nem is lett volna őket kire hagyni, magunkkal vinni meg nem akartuk őket ilyen hosszú útra.

BOGI: És a nővéred miért nem jött?

ILONKA: Áh, a Szovjetunióból még nehezebb volt kijutni. Nagyon sok ügyintézés, kivizsgálás kellett, meg aztán elég sok pénzbe is került. Mi is egy hízó árát adtuk az eperjesi vízumért, mégse jutottunk vele semmire. Kidobott pénz... Ott meg mai napig sokkal szegényebben élnek. Eszter húsz évig Julcsa mamát gondozta, közben dolgozott: hol a dohányban, hol a répaföldeken. Amikor férjhez ment, felvették a kolhozba dolgozni, de ott is csak épp annyit kaptak, hogy éhen ne haljanak. Most is tízszer kevesebb nyugdíjat kap, mint én...

BOGI: Ahogy számolgotam, az akkor egy gyenge havi zsebpénz... Hogy tud megélni belőle?

ILONKA: Úgy, hogy muszáj... és a muszáj nagy úr!

BOGI: Hát azért ez olyan hihetetlen... Itt lakik az utca másik végén, és te hatvan éve nem ölelhetted meg... És olyan higgadtan tudsz erről beszélni, mintha ez természetes lenne! Ha engem elválnának az öcsémtől, biztosan nem hagynám... pedig olyan egy hülyegyerek, állandóan idegesít!

ILONKA: Régen én sem tudtam sírás nélkül beszélni róla. De ma már belenyugodtam. Amikor megtudtam, hogy lebontották a berlini falat, nagyon reménykedtem. Azt hittem, ha ott megtették, hamarosan majd itt is lebontják... De mi nem vagyunk olyan nagy város, csak egy rongyos kis falu,

velünk nem foglalkozik se a politika, se a sajtó. Pedig mi is Berlin vagyunk. Kisberlin. Margit néni nevezte így el a falut, aki a leveleket küldözgette a kacsá szárnya alatt. Micsoda egy jó asszony volt! Akárcsak Erzsébet néni... Ha ők nem lettek volna, még csak üzeni sem tudtam volna a testvéremnek. Akkor még nem lehetett emesét küldeni, még vezetékes telefonunk se volt!

BOGI: Nagyi, az nem Emese, hanem SMS!

ILONKA: Annak, hogy esemes, semmi értelme... Szóval innen, Kisberlinből még a hivatalos levelet is csak három hét múlva kézbesíti a postás. Akkoriban meg még nem is küldhettünk... Egy idő után aztán a deszkafalat lebontották, akkor már át lehetett látni. Csak akkor meg áramot vezettek be a drótkerítésbe, úgyhogy nem kerültünk közelebb egymáshoz. Meg aztán továbbra is ott őrizték a kutyák meg a fegyveres katonák. Később még térfényelő kamerákat is raktak, biztos, ami biztos. A mai napig ez a helyzet. Kisberlinben hatvan éve áll a fal....

De ha már szóba került az esemes, próbálj már egyet küldeni Eszternek, vagy inkább csengess!

BOGI: E-SE-MES nagyi, na hagyjuk... Megpróbálom felhívni. *(kiveszi a mobilját, telefonál)*

Sajnálom, nem tudom felhívni...

ILONKA: Édes Istenem, csak nem beteg?

BOGI: Nyugi nagyi, nem azért... Azt mondja: nem áll rendelkezésére elegendő összeg a hívott szám kapcsolásához... Pedig apu a múlt héten tölthette fel. Habár azóta már csengettünk a tesódnak, és esemest is küldtünk...

Ez azért elég gáz, hogy az utca másik végére nemzetközi tarifát számolnak a hívásokért!

Jé, apa is hívott... tizenháromszor!

Most már én is parázok, nagyikám! Sosem csenget ennyiszor, még akkor sem, ha nem tudja, hol vagyok. Most meg ő hozott ide!

ILONKA: Akkor próbáld őt visszahívni, ha tudod.

BOGI: Megpróbálom... de ő meg foglalt!

BÉLA: *(berohan)* Jó napot anyuka, szia Bogi!

ILONKA: Szervusz fiam, kergették?

BÉLA: Nem néztétek a tévét?

BOGI: Nem, itt beszélgettünk a konyhában. Mami süthet finom málépogácsát, vegyéél, amíg marad! Minek hívtál annyiszor, elfelejtetted, hogy itt vagyok?

BÉLA: Azért, hogy kapcsoljátok be a tévét! Mindegy, már biztosan vége a híradónak...

ILONKA: És mi olyan fontosat mutattak benne, hogy idáig rohantál? Csak nem megint elefántbébi született az állatkertben?

BÉLA: Ne tréfálgass már, anyukám, most tényleg fontos dolog történt. Bemondták, lebontják a szögesdrótot, már nincs benne áram!

ILONKA: Újra Magyarország leszünk?

BÉLA: Azt azért nem, de emlékszel, volt itt a kilencvenes években egy író Magyarországról, aki megírta a falu történetét. Na ő, meg a két szelmenci polgármester egész Amerikáig mentek, hogy elmondják a világnak, ami itt történt. Nemzetközi határozat született egy gyalogos átkelő létrehozásáról! Nem kellesz már több száz kilométert utazni a nővéredhez! Csak átsétálsz a kishatáron... Persze útlevél ahhoz is kell, meg talán vízum..

ILONKA: És mikor nyitják? Megélem én még azt?

BÉLA: A tervek szerint év végére nyitják.

ILONKA: A tervek, az átkozott tervek... Én már nem hiszek a terveknek. Van pénz a telefonodon?

BÉLA: Kell, hogy legyen...

ILONKA: Akkor hívd az Esztert!

BÉLA: Oké, anyuka, csak nyugodtan, máris keresem... kicseng....

Hálló, Eszti nénye, Béla vagyok, adom anyukát!

ILONKA: Hallotad, hallotad, hogy lebontják...? Nem fáj nagyon a lábod? El tudsz dőcögni az éneklős helyünkre?... Nincs már benne áram! Megyek! *(visszaadja a telefont)*

Köszönöm, fiam. Van egy kis dolgom. Ti üljete nyugodtan, és egyétek azt a málét! Sütök még, ha elfogy...

(Ilonka felkapja a kardigánját a szék támlájáról, és sietve kimegy.)

Vége az első színnek.

Második szín

(A két Szelmencet átszelő szögesdróttal kettészeli a színpadot, két oldalról két öregasszony lép a színpadra, Ilonka fűgében, Eszter egy botra támaszkodva, de a tőle telhető leggyorsabb léptekkel. Megállnak egymással szemben, közöttük a dróttal.)

ESZTER: Ilonka, te még mindig úgy szökdelsz, mint a bakkecske!... Mintha még mindig azt a csapzi kislányt látnám!

ILONKA: Pedig már megnőttem, sőt, meg is vénültem...

ESZTER: Véniségedre pont úgy festesz, mint a Julcsa mama!

ILONKA: Tényleg?... már nem emlékszem... *(Átnyújtja a kezét a dróthálón.)*

ESZTER: *(rémülten)* Állj, Ilonkám, ne fogd meg! Megráz!

ILONKA: Pont úgy beszélsz, mintha még mindig kislány lennék! Már nem ráz meg, a tévében is bementék, hogy áramtalanítva van!

ESZTER: *(megkönnyebbülve most már ő is átnyúl, megfogja húga kezét)* A frászt hoztad rám, te lány! Igen, nekem te még mindig kislány vagy, ugyanaz a kis szeleburdi Ilonka, akit hatvan éve elvágta tőlem!

ILONKA: Elég ráncos és ősz vagyok kislánynak...

ESZTER: Az nem számít, nekem akkor is a kishúgom maradsz. Örökre. *(Ilonka elengedi nővére kezét, és egy metszőollót vesz elő az otthonkája zsebéből, elkezd vele szabadalni a kerítést.)*

ESZTER: Megőrültél? Mit csinálsz? Mindjárt jön a katona! Megbüntetnek! Hallod?

ILONKA: Hallom, hallom... De engem nem büntethet meg. Öreg vagyok én már ahhoz, hogy betojjak egy katonától. Amúgy is bementék a tévében, hogy lebontják! Örüljenek, hogy segíték nekik!

ESZTER: *(aggodalmassal)* Jó, jó, csak a kezéd el ne vágja. Óvatosan, hallod?

ILONKA: Hát te semmit sem változtál... ugyanúgy anyáskodsz, mint hatvan éve!

ESZTER: Hatvan éve még szeretted, hogy anyáskodom...

ILONKA: Szeretem én most is!

ESZTER: Akkor vigyázz onnan, még megsérülsz!

ILONKA: Nekem már nagyobb sebet nem okozhat ez az átkozott kerítés, mint amit eddig okozott! Nem félek én már tőle! Elvette a gyerekkoromat, elvette az egyetlen testvéretem, mit árthat még nekem? Elvágja a kezem? Az semmi. Nekem az már semmi... Hányszor álmodtam arról, hogy egyszer én árthatok neki, hogy egy szép napon én vágom őt ketté! És a Jó Isten csak megadta, hogy elérjem!

(közben már majdnem sikerült kettévágnia a kerítést)

Olyan jó érzés! Próbáld ki te is! *(Átnyújtja a metszőollót a nővérének)*

ESZTER: *(átvágja az utolsó drótszalakat, amik egyben tartották a kerítést)* Valóban az! De ez még annál is jobb érzés! *(megöleli a húgát, mindketten zokognak)*

ILONKA: Több mint hatvan éve várok erre a percre!

ESZTER: Én néha már-már feladtam a reményt, hogy megélhetem...

Várj csak! Én is hoztam valamit... Van még itt valami, amire hatvan évig vártam, meg gondolom, te is... *(előhúzza a zsebéből a fésűt)*

ILONKA: Ez... ez az anyánké? Megőrizted?

ESZTER: Hogyne őriztem volna meg... Nekem csak ennyi maradt anyánkból és belőled, csak ez a fésű, meg anyánk képe. Ezek voltak a leg-féltettebb kincseim egész életemben. És reméltem, hogy egyszer majd újra szükségünk lesz erre a fésűre. Ül le szépen...

ILONKA: Mit akarsz? Csak nem...?

ESZTER: Megígértem!

ILONKA: Ezt az ősz hajamat?

ESZTER: Az ígéret szép szó, és nem jár le a szavatossága.

(Leülnek, Eszter gyengéden fésülgetni kezdi húga haját.)

ILONKA: Jól mondtad akkor régen. Gyökerünk, mint a fáé. Megnyírbálták a koronánkat, az ágainkat elfűrészelték, de a gyökerünk akkor is össze volt nőve. Ami a föld alatt van, az még a katona szemének is láthatatlan. Annak nem árthat száz határ, sem ezer Trianon. Hiszen egy test és egy vér vagyunk.

Kórus, vagy a dráma szereplői éneklük, vagy együtt szavalják az alábbi verset:

„Egy Szelmencből lett a kettő, egyesítse a Teremtő

Áldjon Isten békességgel, tartson egybe reménységgel,

Mi reményünk megmarad, összeforr, mi szétszakadt,

Két Szelmencnek kapuszárnya, falvainkat egybezárja”

(A vers a félbevágott székykapun található, melynek egyik fele Kis-, míg másik fele Nagyszelmenc oldalán áll.)

VÉGE